

Az értekezés magyar nyelvű összefoglalója

A helynevek ismeretének és használatának tanulmányozására a magyar névtudományban egy viszonylag új tudományág, a helynév-szociológia alakult ki. E kutatási terület elsősorban a névpolitika és -kontaktológia, a névdivat, a névkompetencia, a névattitúd, a kisebbségi névhasználat, a névtervezés, a névváltoztatás kérdéseivel, a névvariánsok használatával, továbbá a névhasználat és egyes nyelven kívüli szempontok (életkor, nem, felekezeti hovatartozás, társadalmi rétegek, csoportok) közötti összefüggések vizsgálatával foglalkozik. Ugyancsak számos részkutatás vállalkozott a névrendszerek helynév-szociológiai szempontú vizsgálatára is.

Helynév-szociológiai tematikájú dolgozatom homlokterébe én magam a helynévismeret és egyes nyelven kívüli tényezők közötti összefüggés szempontját helyeztem, emellett ugyanakkor a névrendszerekre vonatkozóan is tettem szociológiai aspektusú megállapításokat. A disszertációban olvasható jelenségmagyarázatokhoz az elmélet és empiria egységének a biztosításával kívántam stabil alapot teremteni. Ennek érdekében a négy kutatóponton, csaknem 300 adatközlő bevonásával végzett vizsgálataim elméleti és terminológiai megalapozást is kaptak, másfelől pedig a konkrét kutatási eredmények elméleti általánosítására is törekedtem.

Munkám két nagyobb egységből áll. Az első fejezetben a helynév-szociológiai vizsgálatok elméleti-módszertani keretrendszeréről olvashatunk. A névszociológia és a helynév-szociológia fogalmának meghatározását és kutatási területeinek áttekintését követően néhány, a dolgozat szempontjából releváns terminológiai kérdést érintek. Ezt követően azokat a funkcionális nyelvelméleti alapelveket veszem számba, amelyekhez kutatásom során magam is igazodtam. Ugyancsak az első fejezetben olvashatunk a hagyományos helynévgyűjtés és a helynévismereti felmérés módszertanáról is.

A disszertáció gerincét alkotó második fejezetben Szentpéterszeg, Bakonszeg, Pród és Bodaszőlő jelenkori helynévanyagát, továbbá a négy kutatóponton végzett névismereti felmérés eredményeit adom közre. Az elemzések során az egységes elvek és módszerek alkalmazása mellett az egyes települések társadalmi helyzetében és ebből adódóan helynévállományában rejlő egyedi vizsgálati lehetőségekhez is igazodva jelöltem ki a kutatás fő irányait.

Minthogy a nyelven kívüli tényezők közül az életkor az, amely a legerősebben korrelál a helynévismerettel, a két változó összefüggését valamennyi település névanyagára vonatkozóan feltártam. Több településen érintem a foglalkozás és a helynévismeret

összefüggésének kérdését is. Nyelvi-névrendszertani oldalról közelítve ugyancsak több analízisben boncolgatom a helynévrendszerek és a helynévismeret összefüggéseit, s névközösség-vizsgálatokat is több településre vonatkozóan adok közre.

A második fejezetben olvasható elemzések további sarokpontjait az egyes névhasználói csoportokban rejlő, különböző helynév-szociológiai aspektusok szerint jelöltem ki: Pródon követéses vizsgálatot végeztem, a bakonszegi felmérés során pedig a gyermekek helynévhasználati mechanizmusait igyekeztem feltárni. A nem és a helynévismeret összefüggéseit Szentpéterszegen, az etnikai hovatartozás névismeretre gyakorolt hatását pedig Bodaszőlőn mértem fel.

A második fejezet utolsó egységében a négy elemzés összevetése és kiértékelése a fent említett vizsgálati szempontok mentén haladva történt meg.